

Author points out that legal enforcement activity plays very important role in functioning of legal regulation mechanism and highlights that legal enforcement activity is activity of governmental bodies and public officials on preparing and making individual decisions in legal case based upon legal facts and concrete legal norms.

Law protection activity is separated and characterized as well. It takes special place in the legal regulation mechanism in the context of functional aspect and its structure, because on the one hand it's the type of legal practice activity, active form of behavior authorized subject, but on the other hand it can be the type of legal relationships, in other words appears between particular sides, one of which must have coercive powers.

Among other forms of legal practice activity, supervise activity, which is type of legal practice activity, element of governmental system, is realized by concrete structures, uses organizational legal methods to provide its activity, has been highlighted as well. The result of legal form mentioned above is achievement of goals which were set by making summative decision, which is aimed to both prevention and detection violations of law and its termination; it is very important factor in supporting effectiveness of legal regulation, legalism and legal order.

The definition and specific features of organizational activity as legal form of governance has been highlighted and characterized.

General conclusions have been made.

Key words: legal activity, juridical activity, legal forms of governance, legislative activity, law enforcement activity, law protection activity, supervise activity, organizational activity, legal regulation mechanism.

УДК 340.12

О. Л. БОГІНІЧ,
кандидат юридичних наук

УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД РОЗБУДОВИ ДЕРЖАВИ: ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

З розпадом Радянського Союзу відбулась зміна не тільки соціально-економічних засад суспільного життя, а й методологічних засад наук гуманітарного профілю. Закономірно, це торкнулось і юридичної науки, зокрема, такої її галузі, як теорія держави і права. Стосовно теорії держави зазначене набуло вигляду трансформації відомого визначення К. Марксом держави як комітету з управління справами буржуазії до позитивістської оцінки західними науковцями буржуазної держави як держави загального добробуту. Наголошувалось на видозміні у ХХ ст. природи такої держави, яка набула рис соціальної, спрямованої на вирішення загальних справ. Відповідно, визнавались застарілими погляди щодо класової сутності такої держави, проголошувалась цивілізаційна складова сучасних західних демократій.

У зв'язку з зазначеним становить науковий інтерес аналіз розвитку Української держави за останні 20 років у світлі вищезазначених парадигм. Як відомо, українські політики на початку формування державних інститутів уже незалежної країни послуговувались західною ідеологією в цих питаннях, класовий підхід був підданий остракізму, як такий, що не витримав перевірки

часом. В економіці панувала ідеологія вільного ринку, державі спершу відводили роль нічного охоронця, який не заважає вільній грі ринкових сил, пізніше – після очевидних економічних втрат – роль більш активного гравця, одного із господарюючих агентів, який діє на ринку в інтересах більшості.

У політичній сфері проголошувалась мета розбудови держави як універсальної цілі всього Українського народу, який упродовж століть не мав своєї державності, а тому мав спрямувати всі зусилля на її досягнення. Поділяючи прагнення Українського народу до створення власної держави, не можна не спинитись на деяких помилках, яких услід за політиками припустились і окремі науковці, погоджуючись з зазначеним вектором суспільного розвитку. Адже соціально-економічні наслідки такої політики, у тому числі й господарської, призвели до дуже негативних наслідків: відбулась депопуляція населення, значної руйнації зазнав економічний потенціал, а ще більше – духовні та моральні підвалини народного життя.

Помилка полягала у наданні державі сакральності, метафізичної цінності, яка виправдовує себе лише своєю наявністю. Водночас генетично й функціонально держава виступає і повинна виступати лише інструментом у руках суспільства для поліпшення свого життя. Пізніше – це набуло вигляду теорії держави як організації, що покликана надавати сервісні функції своїм громадянам у забезпеченні реалізації їх прав, насамперед природних. Саме ігнорування чи нерозуміння цієї ролі держави призвели до численних порушень прав громадян України. Тільки за 10 останніх років відбулись дві – фактично революції, – метою яких у остаточному підсумку було обстоювання прав громадян від їх порушення з боку держави. На жаль, така ціна теоретичних помилок як з боку політиків, так і окремих науковців.

Захист позиції примату держави над суспільством, чиновника над громадянином – це вираз тоталітарної ідеології. Лише громадянин, його права та свободи, а загалом громадянське суспільство – ось що повинно виступати метою існування держави. Як зафіксовано в американській Декларації незалежності, серед інших природних прав природним правом людини визнається її прагнення до щастя [1]. Відтак щасливе буття Українського народу може розглядатися як національна ідея, на забезпечення якого повинні працювати всі гілки влади, всі органи держави.

Яка ж головна причина, яка призвела до невістих наслідків у державному будівництві? Вважаю, це неврахування дії права сили, яке є зворотною стороною сили права, його «силової» природи. У сучасній науковій літературі практично неможливо зустріти праці щодо ролі права сили в генезі права. Тим часом, ще Б. Спіноза у XVII ст. звертався до цієї проблематики [2с. 287–382], дореволюційний російський правознавець І. Льїн у 1910 р. опублікував працю «Понятие права и силы (опыт методологического анализа)» [3, с. 1–38].

Річ у тому, що право сили – це генетично первинна форма права, яка від свого народження проіснувала до перших буржуазних революцій. І дійсно, рабовласницьке право, феодальне, капіталістичне – віхи на шляху його розвитку, коли спочатку більш фізично, потім інтелектуально, економічно, політично тощо спроможні індивіди змогли нав'язати свою волю більшості, у якій

не було відповідних якостей. Попри те, що серед правлячого класу існувала більш-менш рівність, все ж таки право сили було домінуючою формою тих епох.

З перемогою буржуазних революцій право сили було замінено на право формальної рівності. Водночас воно фактично реалізовувалось у конкретних правовідносинах, у які вступали між собою індивіди. Більш спроможні серед них продовжували не прямо, а опосередковано диктувати свою волю слабшим: через зловживання правом, шляхом маніпуляцій, корпоративної солідарності перші накопичували матеріальні багатства, що давало їм змогу домінувати у всіх сферах соціального життя.

Початкові кроки формування Української держави супроводжувались численними скандалами зловживань у економічній сфері з боку найбільш агресивно налаштованих бізнесменів та окремих державних чиновників. Можна тільки нагадати про афери з трастами, процес роздержавлення колишньої загальнодержавної власності, внаслідок якої більшість громадян України були фактично пограбовані тощо. Відтак найбільш криміналізованими були сфера приватизації та фінансова сфера, у яких внаслідок численних обороток оберталися великі кошти, що потім стали основою новітніх бізнес-імперій України. Думка К. Маркса щодо нерозбірливості окремих представників бізнесу у досягнення своїх цілей найбільш яскраво ілюструє тодішню ситуацію: немає такого злочину, на який би не пішов капіталіст, якщо це гарантує йому 300 % прибутку.

Потрібно сказати, що зазначена формула не втратила своєї актуальності упродовж 20 років існування незалежної Української держави. Апофеозом стали часи правління колишнього президента України В. Януковича, коли з держави зробили бізнес, який приносив надприбутки головним політичним фігурам та пов'язаним із ними бізнесгрупам.

Таким чином, можемо зробити висновок, що визначення К. Марксом держави як комітету з управління справами буржуазії отримало підтвердження у практиці функціонування державних інститутів України, а отже, протилежне визначення держави як організації, що опікується інтересами всіх громадян, виявилось декларативним, таким, що не ґрунтувалось на фактичних відносинах у політичній, економічній сферах «домайданної» України.

Але не слід робити поспішних висновків, що після Революції гідності 2014 р. державний апарат автоматично почне працювати на благо народу України, а бізнесмени не магімуть інших інтересів, окрім якнайкраще задовольнити потреби споживача. Право сили із його зміною на право формальної рівності не зникло назавжди, оскільки воно є генетично первинною формою права, яке постійно буде відтворюватись в умовах, коли один із контрагентів в існуючих між ними правовідносинах виявляє свою слабкість. Отже, логічним є висновок, що завдання слабкої сторони – стати сильнішою, щоб у протилежній сторони – носія права сили – не з'явилась спокуса зловживати своїми перевагами, які, по суті, становлять зміст права сили. У зв'язку з зазначеним проглядається метафізична роль права сили в історії людства, яке упродовж століть виявляє свою стійкість і можливість відновлюватись у будь-яких умовах.

У контексті взаємовідносин між державою і громадянським суспільством зазначена думка має той зміст, що держава доти зловживатиме своїми повноваженнями, доки громадянське суспільство буде слабким. Досвід державного та громадського життя України протягом 20 років яскраво це підтверджує.

Водночас не слід вважати, що зловживання правом сили, свавілля держави щодо своїх громадян це тільки «здобутки» нових демократій, які з'явилися на пострадянському просторі, зокрема України. Навіть окремі держави, які входять до Євросоюзу, грішать подібною практикою. Йдеться про Італію, де упродовж останніх 15 років з боку високопосадовців робилися спроби узурпувати владу шляхом підкупу значної кількості політиків, співробітників правоохоронної системи, ЗМІ. Були встановлені прямі зв'язки з кримінальним світом, який завдяки підтримці політиків почав легалізовуватись. І одним з активних діячів цієї кампанії був тодішній прем'єр-міністр Італії Сільвіо Берлусконі [4]. Таким чином, правомірним є висновок, що право сили – це не рудимент попередніх історичних епох, і воно завжди відроджується завдяки діям окремих представників влади у випадках недостатньої активності громадянського суспільства.

А тому сподіватись на автоматичну дію в Україні проєвропейських законодавчих актів у зв'язку з підписанням Україною угоди про асоціацію з ЄС, а отже, усунення загрози домінування держави над суспільством є політичною ілюзією, подібною до ілюзій, які існували у громадян України в зв'язку з набуттям нею незалежності. Лише зміна акценту з розбудови держави на формування громадянського суспільства, підвищення його ролі у контролі за діяльністю державної влади надасть можливість сподіватись на зміни у відносинах між державою та громадянським суспільством – з панування держави до панування громадянського суспільства, яке використовує державу як службовий інструмент для досягнення своїх цілей.

У зв'язку з зазначеним не можна погодитись з існуючою в юридичній літературі думкою, що держава та громадянське суспільство – то рівноправні партнери [5]. Вони рівноправні у формально-юридичному значенні як сторони договору, які мають відповідні права та обов'язки, що опосередковуються Конституцією країни. Водночас держава – це найманий працівник, який за кошти, які їй сплачує суспільство, повинно виконувати свою роботу – управління загальними справами. Зрозуміло, що найманий працівник та його роботодавець – це не однопорядкові явища, пріоритет завжди матиме суб'єкт, який наймає іншого суб'єкта для виконання певної роботи. Суспільство обирає собі різних політиків для виконання ними своїх політичних програм, що відбивають суспільні настрої, натомість у політиків немає можливості обрати собі інше суспільство, у якому вони живуть. А тому говорити про рівність цих двох суб'єктів некоректно, оскільки втрачається генетичний зв'язок, який існує між ними.

Питання небезпеки домінування держави над суспільством, її відповідальності перед суспільством лише порівняно недавно стало предметом спеціального дослідження науковцями України. Так, у статті В. Сіренка «Деякі зауважень до питання про існування держави» наголошується, що ігнорування

подвійної природи держави – класової та соціальної призводить до небезпечного маніпулювання суспільством з боку окремих представників великого бізнесу, які через державу (беручи безпосередню участь в її діяльності шляхом обрання до вищих органів влади або створюючи підконтрольні їм політичні партії) здійснюють незаконний вплив на процеси, які в ньому відбуваються [6, с. 18]. У колективній монографії «Концепція удосконалення відповідальності держави перед громадянським суспільством та особою в Україні» зазначається, що за 23 роки незалежності України так і не вдалося створити реальний та дієвий інститут юридичної відповідальності держави перед громадянським суспільством та особою [5].

Однією з головних причин подібної ситуації, як раніше зазначалось, є неправильно обраний вектор суспільного розвитку – розбудова держави. Оскільки держава – це насамперед конкретні особи: Президент, депутати, міністри, інші високопосадовці, то «розбудувати» вдалося лише матеріальний стан зазначених осіб. І іншого не могло бути, незважаючи на проголошений у ст. 3 Конституції України принцип відповідальності держави перед особою, державні чиновники скористались цим політичним гаслом (розбудова держави) на свою користь.

Таким чином, лише розвинуте громадянське суспільство може гарантувати дотримання державою прав громадян. Тобто апоріорі потужній державі (законодавча, виконавча та судова влада) потрібен такий же потужний опонент у вигляді громадянського суспільства, інакше держава знову підпорядкує собі всі форми життєдіяльності останнього, що, як показали останні події в Україні, є вкрай небезпечним для нього.

Рецепти побудови громадянського суспільства відомі – це децентралізація політичного, економічного, адміністративного життя в країні, підвищення ролі безпосередньої демократії серед інших форм здійснення державної влади, надання громадянам права на відкликання депутатів, введення не тільки політичної, а й юридичної відповідальності вищих посадових осіб держави за злочини проти громадянського суспільства та особи, організація функціонування суспільного теле- та радіомовлення, створення муніципальної міліції, вибори суддів першої інстанції населенням того адміністративного району, де буде здійснювати правосуддя такий суддя, обрання суддів другої та третьої інстанцій з урахуванням думки професійного юридичного середовища, створення умов для появи середнього класу.

Перелік зазначених вимог до формування громадянського суспільства більш-менш відомий. Зі спеціальних, на нашу думку, потрібно виділити такі: введення кримінальної відповідальності для депутатів усіх рівнів за шахрайські дії у випадку свідомого порушення ними передвиборчих обіцянок; здійснення фінансування громадського теле- та радіомовлення самими громадянами, керівниками, якого можуть бути лише особи, не пов'язані з державною службою; запровадження постійного моніторингу дій влади з боку громадянського суспільства шляхом створення постійно діючих органів, утримання яких теж планується за рахунок прямих податків з громадян (за аналогією зі спостережною радою акціонерного товариства); укладання з вищими посадо-

вими особами держави контрактів з представниками громадянського суспільства; звітування перших раз на рік перед громадами, які їх обрали (перший рік каденції один раз на півроку), у разі негативної оцінки – усунення від посади; надання громадянам з певного віку права на короткоствольну вогнепальну зброю.

У останньому випадку йдеться про організацію громадянського суспільства за прикладом Швейцарії, але не як військової структури, коли все доросле населення чоловічої статті повинно до 50 років майже щорічно брати участь у військових зборах, а як озброєний загін громадянського суспільства, який у випадку системного або вкрай кричущого порушення його прав міг би стати на захист цих інтересів.

Говорячи про форми самоорганізації громадянського суспільства, необхідно звернути на увагу на право останнього на спротив спробам його поневолення, гноблення з боку деспотично або олігархічної організованої державної влади. Прикладом тут може слугувати американська Декларація незалежності 1776 р., у якій зазначено, що коли довгий ряд зловживань і насилля, незмінно підпорядкований одній і тій самій меті, свідчить про підступний задум примусити народ змиритись з необмеженим деспотизмом, повалення такого уряду і створення важливих гарантій безпеки на майбутнє стає правом і обов'язком народу [1]. В Нову добу опосередковано право на повстання закріплене у преамбулі Загальної декларації прав людини, де на держави-підписанти цієї Декларації покладений обов'язок охороняти права людини силою закону, щоб людина не була змушена вдатись як до останнього засобу до повстання проти тиранії і гноблення [7].

Враховуючи зазначене, не можна не погодитись з думкою судді Конституційного Суду у відставці В. Джуня, що у Конституції України як акті установчої влади народу необхідно закріпити положення, яке легалізує право народу на опір деспотичній владі або опір будь-яким спробам узурпації державної влади. У такому випадку зазначене положення буде важливою конституційно-правовою гарантією народного суверенітету, оскільки буде забезпечена юридична можливість для народу завжди повертати собі усю повноту установчої влади, якщо встановлена народом влада використовує надані їй повноваження всупереч природним правам людини або інтересам народу [8].

Підсумовуючи, можна сказати, що бажання деяких представників гуманітарної науки якомога швидше розлучитися з тоталітарним минулим, призвело до появи нового тоталітаризму, але вже не такого очевидного, завуальованого, коли під маскою демократії відбуваються процеси зловживання владою своїми повноваженнями, що не є таким очевидним як у випадку прямих репресій у добу тоталітаризму, але від того не є менш небезпечним для прав людини. Головним інструментом такого панування виступає маніпуляція свідомістю з боку владних структур. Наприклад, усі говорять про жертви Голодомору – і це правильно, виходячи з численних жертв Українського народу в трагічні 30-ті роки ХХ ст., але ніхто не звертає уваги, що за 20 років незалежності населення України зменшилось на 6 мільйонів. І в не останню чергу тут провина державних структур, які не виконали свого конституційного обов'язку щодо

утвердження і забезпечення прав і свобод людини і громадянина, серед яких головне природне право – право на життя.

Отже, логічним є висновок, що врахування класової складової у визначенні держави дасть науково більш достовірні результати, аніж ігнорування присутності приватного інтересу при здійсненні управління нею. А тому розробка відповідних наукових рекомендацій з мінімізації негативних проявів наявності такого інтересу в політиці стоїть на порядку денному сучасної української науки, зокрема юридичної.

Список використаних джерел

1. Декларация независимости США [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www/istorik.ru/library/documents/declaration_of_independence/text.htm.
2. Спиноза Б. Политический трактат / Б. Спиноза // Избранные произведения : в 2 т. – М., 1957. – Т. 2. – С. 287–382.
3. Ильин И. А. Понятие права и силы (опыт методологического анализа) / И. А. Ильин // Вопросы философии и психологии. – М., 1910. – Кн. 101. – С. 1–38.
4. Бердускони. Личное дело: альбом 24 ДОК [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://elektri4ka.io.ua/vd2afa7c59574644ae40f269248d079e0>.
5. Концепція удосконалення відповідальності держави перед громадянським суспільством та особою в Україні / [за заг. ред. Н. М. Оніщенко]. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2014. – С. 44.
6. Сіренко В. Ф. Декілька запитань до існування держави / В. Ф. Сіренко // Право України. – 2014. – № 1. – С. 18.
7. Загальна декларація прав людини // Урядовий кур'єр. – 2008. – 10 грудня.
8. Джунь В. До питання про право народу до повстання проти деспотизму / В. Джунь // Право України. – 2014. – № 4. – С. 151.

Богиніч О. Л. Український досвід розбудови держави: деякі теоретичні аспекти

У статті розглядаються практика розбудови Української держави за останні 20 років незалежності, відповідність наявних теоретичних конструкцій щодо цього політико-правового інституту реаліям правового життя. Аналізуються формаційний та цивілізаційний підхід до поняття держави. Вказується на негативні наслідки поспішної відмови від класового підходу до вивчення цього феномену. Наголошується на ролі держави як службового інструменту в руках громадянського суспільства. У дихотомії зазначених інститутів перевага надається другому. Зазначається вплив такого чинника, як право сили на функціонування державних інститутів.

Ключові слова: держава, громадянське суспільство, право сили, право формальної рівності, національна ідея.

Богинич О. Л. Украинский опыт построения государства. некоторые теоретические аспекты

В статье рассматривается практика построения Украинского государства за 20 лет независимости, соответствие существующих теоретических конструкций относительно этого политико-правового института реалиям правовой жизни. Анализируются формационный и цивилизационные подходы к понятию государства. Указывается на негативные аспекты поспешного отказа от классового подхода к изучению данного феномена. Подчеркивается роль государства как служебного инструмента в руках гражданского общества. В дихотомии указанных институтов приоритет предоставляется второму.

Указывается влияние такого фактора, как право силы на функционирование государственных институтов.

Ключевые слова: государство, гражданское общество, право силы, право формального равенства, национальная идея.

Boginich O. L.

The article discusses the practice of development of the Ukrainian state for the last 20 years of independence, the existing theoretical constructs regarding this politico-legal institution of the legal realities of life. It is noted that due to changing socio-economic system in Ukraine in 90 g-x XX century class approach to the study of the state was recognized as erroneous, but, as the principal was recognized as the approach of Western scientists to the state as a welfare state, which is engaged in a common good.

In recognition of this approach in science as generally accepted, is indicated on the negative consequences of hasty refusal of a class approach to the study of the state. In particular, it analyzes the role of ideas in the development of the state as a leader in the development of the political system of Ukraine in getting disappointing results in the development of economy, social sphere. Indicates improper gain political weight of the state in relation to society, which has led to numerous violations of citizens ' rights. An example that illustrates this conclusion, recognized two revolutions in Ukraine – 2004 and 2014

One of the reasons for this state of Affairs is vinnana neglect in the practice of the activities of political and economic actors such factors as the law of force. It is noted that the scientists of today who work in the humanitarian sphere, not enough attention is paid to the study of this phenomenon. Meanwhile, as this issue was addressed in the 17th century, in particular we are talking about B. Spinoza.

When analyzing the right force notes that the change from the first bourgeois revolutions on the right formal equality, is not deprived of its first negative potential upon receipt of the various entities in the relationship between them. This conclusion is illustrated by the economic practice of the first years of existence of the Ukrainian state. It is noted that the apothosis of his action recognition times of the presidency of the Century Yanukovich. Therefore, it is concluded that ignoring the class approach to the study of the state, has led to very negative consequences in all spheres of public life.

Analyzed the metaphysical sense of the principle of the right hand as ponukajuca motive for the weaker party in the relationship between parties become stronger and more capable. In the context of relations between the state and civil society the idea is the same direction that the state until then will abuse their powers, while civil society is weak.

It is concluded that the law of force is demonstrated not only in the «new democracies» of the post-Soviet space, but also in modern Western States. An example is the activities of the former Prime Minister S. Berlusconi, aimed at the manipulation of the mass consciousness of citizens with the aim of subordination of all governmental institutions of Italy.

In view of the above it is concluded that to rely on automated activity in Ukraine the European legislative acts in connection with the signing by Ukraine of the agreement Association with the EU, and, therefore, eliminating the threat of domination of the state over society is a political illusion, like the illusion that existed among the citizens of Ukraine in connection with the acquisition of independence. Only a change of emphasis from the development of the state on the formation of civil society, increasing its role in control over the activity of state authorities will provide the opportunity to hope for a change in relations between the state and civil society – with the dominance of the state to dominate civil society, which uses the state as a utility tool to achieve their goals.

Summarizing the above, it is concluded that the desire of some representatives of the Humanities as quickly as possible to part with the totalitarian past, led to the emergence of a

new totalitarianism, but not such an obvious, veiled under the guise of democracy is an abuse of process the authority of its powers, that is not so obvious as in the case of direct repression in the age of totalitarianism, but no less dangerous for human rights. The main tool of this rule is the manipulation of consciousness on the part of the authorities. In the example of the politics of power on commemorating the victims of Holodomor, on the basis of the many victims of the Ukrainian people in a tragic thirties of the twentieth century. Meanwhile, no one pays attention to that for the 20 years of independence the population of Ukraine decreased by 6 million. And not least there is the wine of state institutions that have not fulfilled their constitutional duty to approve and ensure the rights and freedoms of man and citizen, among which the principal is a natural right – the right to life.

The result of research is the view that accounting class component in the definition of the state scientific will give more reliable results than ignoring the presence of private interest when carrying out management. Therefore, the development of appropriate scientific recommendations to minimize the negative effects of the presence of such interest in politics is on the agenda of modern Ukrainian science, including legal.

Key words: state, civil society, the right power, the right to formal equality, the national idea.

УДК 340 + 342.41

Т. С. ПОДОРОЖНА,
кандидат юридичних наук

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ПРАВОВОГО ПОРЯДКУ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Один із показників, що визначає ступінь стабільності й ефективності правового порядку в державі – це безпосередня дія правових норм, зокрема норм Основного Закону. Реалізація положень Конституції України дає змогу створити справжню законодавчу базу, на основі якої й формуватиметься національний правовий порядок. Як слушно зазначають учені-правознавці, конституційна норма дієва, якщо застосовуються і дотримуються створені в контексті її конкретизації (відповідно до неї) норми галузевого законодавства [1, с. 33]. При цьому основою для конституціоналізації національного законодавства виступають принципи правової держави [2, с. 4–6]. Проблема реалізації Конституції України є надзвичайно актуальною для сучасної юридичної науки, оскільки зміст і дієвість Основного Закону визначають демократизм, стабільність і соціальну ефективність державних та суспільних інститутів, а на цій основі державні приписи втілюються в реальну діяльність суб'єктів права, а їх вимоги перетворюються на правомірну поведінку.

Принцип прямої дії Конституції можна розглядати у двох аспектах – широкому і вузькому. У широкому сенсі пряма дія означає, що Конституція своїми нормами закріплює такий правовий порядок, який існує чи повинен існувати в нашій країні. Положення Конституції при цьому є базовими категоріями для суспільства, держави, статусу особи. Тож у цьому випадку правило прямої дії полягає не у зверненні до кожної окремої норми Конституції, а в оцінці її